

Om Indløsning af de reelle Apothekerprivilegier.

Et Brev.

Af

Dr. Will. Scharling.

S. T.

Hr. Apotheker Jacobsen!

De har ved gjentagne Henvendelser anmodet mig om, i Anledning af den i «Ugeskrift for Læger» førte Diskussion om Indløsning af de bestaaende reelle, salgbare Apothekerprivilegier, at udtale min Opfattelse af denne Sag, særlig af Sagens økonomiske Side, navnlig Muligheden af at følge samme Vej her i Landet, som man har fulgt i Sverige, at indløse dem gennem en hertil oprettet Amortisationsfond, eller af at finde andre, mere hensigtssvarende Former for en Indløsning. Som jeg strax har tilladt mig at bemærke overfor Dem, er jeg for Tiden — og vil i den nærmeste Fremtid være — saa stærkt optagen af andre Arbejder, at det er mig umuligt at underkaste det rejste Spørgsmaal i dets Helhed en dybere gaaende, mere omfattende Undersøgelse. Ligesom jeg derfor ser mig nødsaget til at indskrænke mit Svar til at angaa den Side af Sagen, De særlig har ønsket en Udtalelse om fra mig, den eventuelle øko-

nomiske Ordning, saaledes maa jeg i det Hele taget holde mig til de almindelig bekjendte, offentlig foreliggende Fakta vedrørende den omhandlede Sag og ser mig ikke i Stand til at fremskaffe nye Oplysninger eller anstille særlige Undersøgelser over de Apothekervæsenet vedrørende Forhold, hvorpaa en endelig Dom om Nødvendigheden og Betimeligheden af en Omordning maa bygges.

Jeg maa da navnlig bemærke, at jeg ikke anser mig selv for kompetent til at udtale en egenlig Dom over, hvorvidt den nu bestaaende Tilstand medfører saadanne Ulemper, at en Ophævelse af de reelle Apothekerprivilegier er en uafviselig Fordring, saa lidt som over, hvilken Ordning der i og for sig maa anses for den heldigste. Naar jeg derfor i det Følgende gaar ud fra, at det vil være ønskeligt, at en Ophævelse — selvfølgelig imod fuld Erstatning — af de nævnte Privilegier finder Sted, og finder Sted jo før jo heller, og at dette vil være i de Paagjældendes egen Interesse, sker det med alt fornødent Forbehold med Hensyn til, at jeg ikke i Øjeblikket har — og heller ikke har Lejlighed til at forskaffe mig — tilstrækkeligt Kjendskab til de mere specielle Forhold, som ere tilstede paa dette Omraade. Jeg skal dog strax tilføje, at jeg for mit Vedkommende ikke lægger nogen særlig Vægt paa det Argument, der for Mange synes at være en Hovedsag, at en Ophævelse af de reelle Privilegier skulde kunne medføre en væsenlig Nedsættelse af de nugjældende Priser paa Medicin og Apothekervarer. For mig er det en Hovedsag, at Medicinen er virkelig *god* og at man kan være fuldkommen sikker paa en reel Behandling i saa Henseende — og i denne Retning tror jeg ikke,

at den nuværende Ordning giver nogen Anledning til Klage. Selvfølgelig mener jeg, at Medicinen bør leveres Patienterne til saa billig en Pris, som det er muligt — og jeg antager, skjønt jeg ikke har nogen begrundet Dom herom, at særlig den Medicin, som leveres de ubemidlede Klasser igjennem Sygekasser, netop kun dækker Omkostningerne; men ligesom jeg ikke ser nogen Grund til, at Medicin skulde leveres til en Pris, der er lavere end dens Værdi, og anser det for tvivlsomt, om det virkelig vilde være en Fordel for Samfundet, om dette kunde ske, saaledes tror jeg, at man gjør sig skyldig i en Illusion, naar man tror, at de reelle Privilegiers Ophævelse vilde bevirke, at Medicinen blev væsenlig billigere, end den nu er. Det turde nemlig være indlysende, at Privilegiernes Ophævelse imod en Erstatning, der skal forrentes og amortiseres, ikke i og for sig indeholder noget Moment, der skulde kunne bevirke, at Medicinen skulde kunne leveres billigere. Dette maatte altsaa blive Virkningen af et andet Moment, nemlig den større Konkurrence, som kunde ventes at ville indtræde derefter ved nye Apothekers Oprettelse. Om det nu end ganske vist tør antages, at en forøget Konkurrence vil virke i denne Retning, saa maa det dog ikke tabes af Sigte, at der er endog temmelig snævre Grænser for den Virkning, som Konkurrencen imellem Detailhandlere kan øve, — og der er saa meget mere Grund til at fremhæve dette, som man kun altfor hyppigt i saa Henseende gjør sig skyldig i en Misforstaaelse af Konkurrencens Betydning. Det forholder sig nemlig vel saaledes, at en forøget Konkurrence gjør de Handlende mere tilbøjelige til at vise Publikum større Imødekommen, bl. A. ogsaa ved en Nedsættelse af Priserne;

men paa den anden Side maa det vel erindres, at den med det Samme, saasnart en vis Grænse er naaet, formindsker Evnen til at gjøre Indrømmelser. Jo større Afsætningskreds og jo større Omsætning en Handlende har, desto billigere kan han sælge hver enkelt Vare, og jo mere hin indsnævres og denne formindskes, desto vanskeligere bliver det at gjøre Prisen billig, thi desto større bliver det Beløb, hvormed de faste Udgifter, der paahvile Forretningen — derunder det nødvendige Underhold til den Handlende selv og hans uundværlige Assistenten —, falde paa hvert enkelt Salg. Og det maa erindres, at Medicin i det Hele ikke hører til de Varer, hvoraf der kan forventes en saa meget større Afsætning, som Prisen bliver billigere. Allerede nu gives der vistnok — skjønt jeg ikke tør udtale nogen bestemt Mening herom — Apotheker, hvis Omsætning netop kun leverer et passende Underhold for Besidderen som Overskud; dersom man da, hvad jeg anser for rigtigt og ønskeligt, fastholder en fælles Medicinaltaxt for hele Landet, indser jeg ikke, hvorledes en forøget Konkurrence paa de Steder, hvor nu Afsætningskredsen er urimelig stor, vil kunne føre til væsenlig lavere Taxter, naar der faktisk gives Apotheker, som netop kun bestaa ved de nugældende Taxter. Den større Konkurrence vil formindske den særdeles store Fortjeneste, som nogle Apotheker nu have, og give et passende Udkomme til et større Antal end nu — men for det store Publikum har denne Side af Sagen aabenbart mindre Interesse.

Naar jeg tiltrods for denne Anskuelse om den Virkning, de reelle Privilegiens Ophævelse vil kunne øve paa Medicinens Pris, kan anse det for ønskeligt, at de indløses, er det, fordi jeg tror, at de i andre Retninger

medføre ikke uvæsenlige Ulemper saa vel for det store Publikum som ogsaa for Apothekerstanden i dens Helhed og endelig for Ihænderne selv. Hovedulempen for Publikum er den, at Hensynet til de store Summer, hvormed disse Apothekerbevillinger ofte ere betalte, maa gjøre en human Administration betænkelig ved at give Koncession til nye Apotheker, hvortil der er en i og for sig uafviselig Trang, men som vilde gjøre et ret betydeligt Skaar i den saa dyrt købte Ejendoms Værdi. At dette Hensyn i ikke faa Tilfælde har gjort sig gjældende, tør vel anses for notorisk, og at det fremdeles vil hindre Anlægget af Apotheker paa Steder, hvor man længselsfuldt venter paa dem, er sandsynligt. Men paa den anden Side tør den Mulighed ikke tabes af Sigte, at dette en skjøn Dag, naar man mindst venter det, kan forandre sig ganske; thi Apothekerne have ikke faaet noget Brev paa, at vi til alle Tider ville have Justitsministre, der ere lige saa humane og hensynstagende overfor dem, som de hidtilværende, og det kan meget vel tænkes, at der — endog i et i det Hele konservativt Ministerium — kan komme en paa dette Omraade mere radikal Minister, der ikke mener at behøve at tage Hensyn til de Kjøbesummer, som Ihænderne af reelle Privilegier selv frivillig ere gaaede ind paa at erlægge, men mener, at det maa blive deres egen Sag, om de have overvurderet den Gjenstand, de have kjøbt, ligesom i andre Tilfælde, hvor en Ejendomskjøber har spekuleret galt. Det lader sig derfor ikke nægte, at disse Privilegier ere en noget usikker Ejendoms-gjenstand; ligesom den Ejendom, hvor Apotheket er beliggende, er udsat for den samme Værdinedgang paa Grund af forandrede Konjunkturer, som kan ramme enhver fast

Ejendom — og en Gjentakelse af, hvad der i saa Henseende skete i og efter 1857, er langt fra umulig —, saaledes kan særlig Apothekerprivilegiet ved Oprettelsen af nye Apotheker, hvoraf der jo efterhaanden er opstaaet ikke saa faa, undergaa betydelige Værdiforandringer. Jeg ser derfor ikke rettere, end at de nuværende Indehavere af disse Privilegier i det Hele taget vilde have al Grund til at være tilfredse med en Ordning, hvorved de fuldt ud — thi dette bør fastholdes — fik deres Privilegiers nuværende Værdi udbetalt; tabe de end herved Udsigten til en yderligere Stigning af deres Værdi, saa undgaa de paa den anden Side Risikoen for, at de kunne synke i Værdi — og det er vistnok et Spørgsmaal, om ikke denne Risiko mere end opvejer hin Udsigt. For Apothekerstanden i dens Helhed endelig er det ganske sikkert en Ulempe, at de i sig selv bedste og mest indbringende Apotheker kun ere tilgængelige for Farmaceuter, der ere i Besiddelse af Formue, og at dette let kan virke til at holde dygtige Kræfter borte fra denne Næringsvej, er indlysende.

Det forekommer mig saaledes — endskjønt jeg, som sagt, ikke tillægger mig nogen særlig Kompetence til at bedømme denne Del af Sagen og kun bygger min Førmening paa de anførte, almindelige Betragtninger —, at det vilde være i alle Parters Interesse, om der kunde finde en Indløsning af de reelle Apothekerprivilegier Sted, og jeg vender mig da til det Spørgsmaal, hvorom De særlig har æsket min Mening: hvorledes en saadan Indløsning hensigtsmæssigst vil kunne iværksættes. Dette Spørgsmaals Besvarelse beroer dog atter noget paa, hvilken Ordning man vil gaa over til. Her synes da

at frembyde sig tre Alternativer: enten kan man gjøre Apothekerbedriften til fri Næring, saaledes som Tilfældet er i forskjellige andre Lande — eller ogsaa kan man, som det bl. A. er blevet foreslaaet af Folkethingsmand Fr. Bajer i «Ugeskrift for Læger», gjøre Apothekerne til fast lønnede Statseembedsmænd — eller ogsaa følge den samme Vej, som man hertillands har fulgt siden 1842, og betragte Handel med Medicin som en bunden Næring, hvorpaa der i hvert enkelt Tilfælde meddeles dertil kvalificerede Personer Koncession, et personligt, livsvarigt Privilegium. For mig er der ikke Skygge af Tvivl om, at det er den sidste Vej, man bør vælge, endskjønt jeg ingenlunde er blind for de Vanskeligheder i enkelte Retninger, som i Tidens Løb maaske ville vise sig at være forbundne med denne Ordning. At give Apothekernæring fuldstændig fri er efter min Overbevisning den sletteste Ordning af alle, og det ganske vist Lidet, jeg kjender til Forholdene paa de Steder, hvor denne Ordning forefindes, har ikke bidraget til at gjøre den mere tiltrækkende for mig. At man ikke har Spor af Garanti for, at man faar virkelig god Medicin, er det Visse ved Sagen; om Medicinen til Gjengjæld bliver billigere, er vistnok højst problematisk, og jeg er langt mere tilbøjelig til at tro, at en paalidelig Sammenligning med vore egne Forhold snarest vilde udvise det Modsatte.

Den af Hr. Bajer foreslaaede Ordning har ganske vist Fortrin fremfor den nys berørte; men i sig selv forekommer den mig dog højst uheldig, og det vilde efter min Formening afgjort være en Forandring til det Slettere, om man vilde udløse Apothekerprivilegierne for at ansætte Statseembedsmænd istedet. Thi derom

kan der vist næppe være Tvivl, at i saa Fald Lønningerne vilde blive fastsatte efter det samme Lavmaal, som alle andre Embedslønninger, og at Apothekerstillingen efter Forholdets Natur ikke vilde komme til at rangere blandt de højere Embeder; kunde Apothekerne blive lønnede som t. Ex. Overretsassessorer, maatte det vel være al Ære værd, og hvor slette disses Kaar ere i Sammenligning med de fleste Apothekeres, turde være noksom bekjendt. Med andre Ord: istedenfor at Apothekerne nu høre til den uafhængige og selvstændige Borgerklasse og i det Hele indtage en temmelig høj Rang i denne, vilde de komme til at indtage en ikke særlig anselig Plads i Embedsmændenes Række, og istedetfor et godt og rigeligt Udkomme vilde der vente dem trykkende Kaar og Næringsssorger. Men at dette vilde virke tilbage paa de Elementer, hvoraf Klassen faar Tilgang, er indlysende; medens Dommerembederne dog paa Grund af Stillingens Anselighed og relative Uafhængighed samt det Interessante i Virksomheden til Trods for de lave og utilstrækkelige Lønninger formaar at drage dygtige Kræfter til sig, vilde der ikke være Nogetsomhelst, der kunde lokke dygtige Kræfter til en karrigt lønnet, uselvstændig Apothekerbestilling. Men, som fremhævet under den førte Diskussion, har det sin store Betydning for Samfundet i det Hele, at Apothekerne ere dygtige Folk med Interesse for deres Virksomhed, med Lyst til at lade denne følge med Tiden og holde den paa Højde med Udviklingen andetsteds, med Evne til at gjøre endog forholdsvis kostbare Experimenter og Undersøgelser. Man maa kjende overmaade lidt til vor Embedstands Stilling, dersom man tror, at der vilde blive givet lønnede Stats-Apothekere carte-blanche til at an-

stille slige Experimenteer; man behøver bare at se, hvor vanskeligt det kan være selv for saadanne Instituter som polyteknisk Lærestalt og Universitetets kemiske Laboratorium at faa de fornødne Bevillinger paa Finansloven til deres Experimenteer og hvorledes der stundom maa kjæmpes for at faa det fornødne Honorar til uundværlige Assistenteer, for at vide, at statslønnede Apothekere vilde have alt Andet end Frihed til paa egen Haand at foretage Experimenteer, der koste noget — for ikke at tale om, at Uviljen imod en Minister eller en politisk Spænding som den nuværende vil være i Stand til at forhindre alle Bevillinger i slige Øjemed. Nej, er fri Apothekernæring den sletteste Ordning, saa er ganske sikkert statslønnede Apothekere den næstsletteste, og jeg for mit Vedkommende foretrækker i hvert Fald at blive ved det Bestaaende fremfor at afløse de nuværende selvstændige Apothekere med mere eller mindre slet lønnede Statsemedsmænd.

Hermed er dog Tanken om en Indløsning af Apothekerprivilegierne fra Statens Side ikke helt afvist; der vilde formentlig Intet være til Hinder for, at Staten erhvervede samtlige Apotheker for derefter at bortforpagte dem mod en bestemt aarlig Afgift, ved hvis Fastsættelse der da kunde tages alt muligt Hensyn til Nødvendigheden af at indskrænke den hidtilværende Afsætningskreds ved Oprettelsen af nye Apotheker. Hvad der taler imod en saadan Ordning, som iøvrigt kunde have Adskilligt for sig, er nærmest finansielle Hensyn. Det vilde blive en meget betydelig Sum, vistnok (jfr. nedenfor) mindst 10 Millioner, som Staten vilde blive nødt til at udbetale, og der er al Udsigt til, at det kun vilde blive en daarlig Rente, Staten vilde faa af denne Sum, da

der fra forskjellige Sider idelig vilde blive øvet en stærk Pression for at faa Prisen paa Apothekervarer nedsat, naar Apothekerne først vare komne i Statens Haand. I hvert Fald er det meget vanskeligt at forudse, hvorledes Forholdene i saa Henseende vilde udvikle sig og hvilke finansielle Resultater denne betydelige Operation vilde have. Spørgsmaalet bliver da, om der, naar man ikke vil lade Statskassen indløse de reelle Apothekerprivilegier, gives nogen anden Vej, ad hvilken de kunne blive indløste mod fuld Erstatning til de nuværende Ihændehavere.

En saadan Udvej har man fundet i Sverige, og den maa siges at være baade sindrig og hensigtssvarende. Det er den, at lade de fremtidige Besiddere af de paa-gjældende Apotheker indløse Privilegierne ved at amortisere disses Værdi igjennem en længere Aarrække, altsaa ud af den fremtidige løbende Indtægt, samtidig med, at de nuværende Besiddere strax fuldt ud faa Betaling for Privilegiernes øjeblikkelige Værdi. Denne dobbelte Opgave er løst ved at danne, saa at sige, en Kreditforening af de fremtidige Besiddere og paa deres forenede Kredit rejse de til Indløsningen fornødne Summer ved Laan, nemlig ved Udstedelsen af Hypothekobligationer, som sælges paa Laanemarkedet og forrentes og amortiseres ved aarlige Bidrag af de nye Besiddere af Apothekerne — hvad de nuværende Besiddere have Fortrinsret til at blive. Den nærmere Ordning er jo nemlig følgende:

Samtidig med Kundgjørelse af 9. Septbr. 1873, som bestemmer, at Retten til at sælge — eller paa anden Maade overdrage til Andre — Apothekerprivilegier skal ophøre ved Udgangen af Aar 1920, er der givet kgl. Sanktion paa Statuter for en «Amorteringsfond for

Apothekerprivilegier. Interessenter i denne skulde alle de Ejere af reelle Apothekerprivilegier blive, der inden Udgangen af 1874 begjærte disse indløste, for saa vidt den Ansættelse af Privilegiets Værdi (inklusive det hele Apotheksinventarium m. v.), som ledsagede denne Begjæring, godkjendtes af Taxationskommissionen (nämnden), eller Vedkommende ikke inden en Maaned protesterede imod en eventuel Nedsættelse af Værdien fra Kommissionens Side. Saasnart der saaledes var anmeldt Interessenter for mindst 1 Mill. Kr., skulde Amorteringsfonden begynde sin Virksomhed og organiseres under en Bestyrelse, af hvis 5 Medlemmer Interessenterne skulde vælge de 4, medens Kongen tilforordnede det femte Medlem. Bestyrelsen skulde drage Omsorg for, at der i hvert Distrikt beskikkedes et «nämnd» af 3 Medlemmer (en Læge, en Apotheker og et Medlem af Bestyrelsen) til at vurdere de anmeldte Interessenters Privilegier. For det godkjendte Beløb skulde Amorteringsfondens Bestyrelse optage Laan imod Udstedelse af amortisable Hypothekobligationer, for hvilke Interessenterne hæfte solidarisk (ganske som i en Kreditforening); i den Orden, hvori de Paagjældende havde anmeldt sig som Interessenter, vare de da, saa langt de disponible Midler strakte, berettigede til at erholde den godkjendte Værdi fuldt udbetalt. Obligationerne skulde forrentes og amortiseres i Løbet af c. 45 Aar (inden Udg. af 1920), altsaa mod 1 % aarlig Amortisation udover Renten; Rente og Amortisation samt Admortisationsomkostninger maatte ikke overstige 7 pCt. p. A.

Af de c. 120 Apotheker med reelle Privilegier, som fandtes i Sverige, havde alt i Begyndelsen af April 1874 90 anmeldt sig som Interessenter med en opgiven

Værdi af c. 5,^s Mill. Kr. For 40 Apothekers Vedkommende blev den opgivne Værdi godkjendt; for de øvrige fandt en Nedsættelse Sted med omtr. 16 % i Gjennemsnit; 7 af disse toge da deres Anmeldelse tilbage. For de definitive Interessenters Vedkommende var da den samlede Indløsningssum kun c. 7 % lavere end den af dem selv opgivne Værdi. Inden Udgangen af 1874 vare 84 Privilegier indløste med 5,072,000 Kr.; hertil kom inden Maj 1875 endnu 10 Privilegier til et samlet Beløb af 779,000 Kr. De fornødne Midler til Indløsningen erholdt Bestyrelsen ved en Overenskomst med Skandinaviska kredit-aktie-bolaget, hvorefter den blev berettiget til at udstede Obligationer indtil 7 Mill. Kr., hvoraf Interessenterne selv havde forbeholdt sig at modtage 1½ Mill. i Betaling; kredit-aktie-bolaget skulde strax overtage 1 Mill. til pari Kurs og paatage sig at realisere Resten efterhaanden, som det behøvedes, for Amorteringsfondens Regning mod ½ pCt. Provision. Obligationerne skulde være 5 % Rente bærende; Interessenterne kom saaledes til at svare en aarlig Afgift til Fonden af c. 6½ %, hvilken Afgift selvfølgelig ikke blot paahviler den nuværende, men ogsaa fremtidige Besiddere, indtil Indløsningssummen er amortiseret. Dog er det bestemt, at, forsaavidt der maatte blive givet Tilladelse til Anlæg af et nyt Apotek i samme By, skal det med det samme fastsættes, hvor stor en Del af Afgiften der skal gaa over paa dette nye Apotek.

Overfor denne Ordning kunde man maaske ved første Øjekast være tilbøjelig til at rejse den Indvending, at det jo altsaa er Apothekerne selv, hvem det paalægges at amortisere deres egne Privilegier. Uagtet det ikke er mig bekendt, at denne Indvending er bleven

fremSAT, anser jeg det dog ikke for overflødigt udtrykkelig at bemærke, at en saadan Opfattelse vilde bero paa en fuldstændig Misforstaaelse. Idet Indehaveren af et reelt Privilegium har faaet dettes fulde Værdi udbetalt, har han selvfølgelig ikke mere noget som helst Krav at gjøre gjældende — ikke en Smule mere, end om han havde solgt sit Apothek til en Anden. Forholdet er ganske analogt hermed — blot med den Forskjel, at han fremdeles beholder den Ejendom, hvori Apotheket er anbragt, og altsaa ikke er udelukket fra at nyde Godt af den Værdiforøgelse, som denne ved gunstige Konjunkturer maatte kunne faa. Derhos medfører denne Ordning det yderligere Beneficium for ham, at han til Trods for Indløsningen (Salget) af Privilegiet fremdeles beholder Ret til at drive Apothekernæring som hidtil; men dersom han bestemmer sig hertil, er det en Selvfølge, at han maa overtage de Byrder og Forpligtelser, som skulde paahvile den nye Besidder. Forholdet bliver paa det Nærmeste ganske det samme, som om en Apotheker solgte sit Apothek og derefter selv overtog Driften i Forpagtning af den nye Ejer. Det vil ogsaa ses, at den Byrde, som kommer til at paahvile ham til Forrentning og Amortisation af Indløsningssummen, næppe vil blive saa væsenlig større end den, der alt i Forvejen paahvilede ham til Forrentning — og eventuelt Amortisation — af den i Apotheket indestaaende Kapital, hvad der navnlig vil fremtræde klart i de Tilfælde, hvor Apothekeren har maattet forskaaffe sig denne ved Laan. I sin Helhed forekommer det mig saaledes, at Privilegiehaveren vil blive vel stillet ved denne Ordning: han beholder den Ejendom, hvori Apotheket er anbragt, og dermed Chancerne for

en Forøgelse af dennes Værdi ved tiltagende Bebyggelse. — han faar hele Privilegiets Værdi kontant udbetalt — og kan desuagtet vedblive at drive sin Apothekernæring som hidtil med en forholdsvis ringe Forøgelse af den ham til Kapitalens Forrentning paahvilende Byrde, der selvfølgelig langt opvejes af den Rente, han faar af Indløsningssummen; Alt, hvad han gaar glip af, er Udsigten til en Forøgelse af Privilegiets Værdi ved Befolkningens Tiltagen og den derved stigende Afsætning — men paa den anden Side slipper han ogsaa for den Risiko, at se dets Værdi betydeligt formindsket ved nye konkurrerende Apothekers Oprettelse, og det tør vistnok, som før berørt, anses for rimeligt, at denne Risiko mere end opvejer Chancen for en Værdiforøgelse. Dertil kommer endnu, at det yderligere Tab, som han i saa Fald umiddelbart lider ved det nye Apotheks Indgreb i hans Afsætningskreds, nu dog bliver for en Del erstattet derved, at en Del af den ham til Forrentning og Amortisation af Indløsningssummen paalagte Byrde bliver overført paa det nye Apothek — thi Bestemmelsen bør vistnok her ikke indskrænkes til nyt Apothek i samme Stad, men gjælde nyt Apothek i samme Distrikt —, medens han under den nuværende Ordning aldeles ingen Erstatning faar for den formindskede Afsætningskreds.

Lige saa lidt Betydning forekommer det mig, at den Indvending har, som virkelig er bleven rejst, at det er ubilligt, at hele Byrden ved Privilegiernes Indløsning kommer til at paahvile — ikke Samfundet, i hvis Interesse den sker, men — de fremtidige Besiddere af Apotheker. Det er nemlig klart, at disse i og for sig ikke have nogetsomhelst Retskrav paa at erholde det personlige Privilegium, hvorom der nu kun bliver

Tale, og at det maa være deres egen Sag at afgjøre, om det kan svare Regning for dem at overtage Apotheket med den samme paalagte Byrde — ganske som de nu maa afgjøre, om de kunne staa sig ved at købe det reelle Privilegium og paatage sig den Byrde, som Kjøbesummens Forrentning paalægger dem. Man kan ganske sikkert gaa ud fra, at det dog altid bliver et Privilegium at erholde Tilladelse til at overtage et saadant Apothek med en god Afsætning — nok saa stort i Almindelighed, som at erholde Tilladelse til at anlægge et nyt, der først skal skabe sig sin Afsætningskreds —, og det bedste Bevis herfor vil findes i den Omstændighed, at de hidtilværende Besiddere utvivlsomt som Regel ville fortsætte Næringen ogsaa efter Indløsningen, for saa vidt denne ikke netop kommer til til at træde istedenfor et paatænkt Salg.

Efter alt det Anførte tror jeg at turde udtale, at, saafremt man overhovedet maatte finde det rigtigt at søge de reelle Apothekerbevillinger ophævede, for at Administrationen kunde staa mere fri overfor Spørgsmaalet om Landets behørig Forsyning med Apotheker, og saafremt man mener Tiden kommen til at gjøre Skridt i denne Retning, vil den hensigtsmæssigste og for de Paagjældende mest hensynsfulde Vej være den, som man har fulgt i Sverige. Spørgsmaalet bliver da nærmest kun det, om Indløsningen lader sig lige saa let gennemføre her som der, og om der ikke maatte være Anledning til enkelte Modifikationer, navnlig i Retning af, at Staten, i Betragtning af den Interesse, som en heldig Ordning af disse Forhold har for Samfundet, kunde træde noget mere hjælpende til, end Tilfældet har været i Sverige.

Vende vi os da til Betragtningen af de særlige danske Forhold, bemærkes først Følgende angaaende de faktiske Forhold: Der findes, saa vidt mig bekjendt, 85 Apotheker med reelt Privilegium; i Henhold til Resolution 23. Decbr. 1842 var der dernæst (s. Min. Tid. B. S. 13 for 1872) fra 1843 indtil d. 8. Jan. 1872 uddelt 34 personlige Apothekerprivilegier, og der er, saa vidt vides, siden da yderligere uddelt 15. Medregnes endvidere 11 Hjælpeapotheker, findes der altsaa i Alt her i Landet 145 Apotheker; i Gjennemsnit findes der da 1 Apothek for hver 4,8 □ M., men man kan, — da de 19 Apotheker findes i Kjøbenhavn—Frederiksberg — snarere sige, at der i Gjennemsnit kommer godt og vel 5 □ M. paa hvert Apothek. I Forhold til Befolkningen findes der omtrent 1 Apothek for hver 14,000 Indb. Uagtet Antallet af Apotheker — selv om Hjælpeapothekerne holdes ude af Betragtning — efter det Anførte i de sidste 40 Aar er tiltaget godt og vel i samme Forhold som Befolkningen — fra 85 i 1843 er Antallet indtil 1883 voxet med 49, altsaa c. 58 pCt., medens Befolkningen fra 1840—80 er voxet med c. 54 pCt. —, tør det næppe nægtes, at der vedblivende er Trang til flere Apotheker, og der er næppe nogen Tvivl om, at de reelle Privilegiers Ophævelse vilde gjøre Tilfredsstillelsen af denne Trang og derhos en ligeligere Fordeling af Apothekerne lettere.

Hvor stort et Beløb kan der regnes at ville medgaa til Privilegiernes Indløsning? Herpaa er det naturligvis meget vanskeligt paa Forhaand og uden specielt Kjendskab til de enkelte Apothekers Omsætningsforhold at give noget Svar. Som ovenfor anført indløste man i Sverige 84 Privilegier med c. 5 Mill. Kr. — altsaa i

Gjennemsnit c. 60,000 Kr. for hvert; men det vilde vistnok være urigtigt at gaa ud fra, at vore 85 Apotheker kunde indløses for det samme Beløb. For 10 Apotheker, der ere blevne solgte i 1883, har den samlede Salgssum ifølge Aviserne udgjort c. 1,7 Mill. Kr., altsaa i Gjennemsnit 170,000 Kr. for hvert. Heri er imidlertid selve Ejendommene, hvori Apothekerne fandtes, medindbefattede. Et egenligt Grundlag for Beregningen af selve Privilegiernes Værdi er saaledes ikke herved givet; men man tør dog herefter gaa ud fra, at Privilegiernes gjennemsnitlige Værdi hertillands snarere maa sættes til 120,000 end til 60,000 Kr., — maaske endog højere. Med et rundt Tal maatte herefter de 85 Privilegiers samlede Værdi anslaaes til ca. 10 Mill. Kr. Andetsteds har jeg imidlertid set Privilegiernes Værdi anslaaet til omtrent det Femdobbelte af den aarlige Omsetning; da denne for de 85 Apotheker opgives til ca. $2\frac{3}{4}$ Mill. Kr., vilde Værdien endog blive 13 à 14 Mill. Kr.

Dersom altsaa Indløsningen skulde iværksættes ved Udstedelsen af Hypothekobligationer, kunde da hele dette Beløb udstedes paa én Gang og altsaa — hvad der sikkert vilde være det Heldigste — Indløsningen af samtlige Privilegier ske paa én Gang, eller vilde det være nødvendigt at udstrække Indløsningen over flere Aar? Naar henses til, at der i de senere Aar kommer aarlig omtrent for 20 Mill. Kr. paa Markedet af Kreditforenings- og Hypothekbanksobligationer, samt til den Lethed, hvormed ved Siden heraf ekstraordinære større Beløb endog under ikke særligt gunstige Forhold — t. Ex. i 1876 de af Kjøbenhavns Kommune udbudte $4\frac{1}{2}$ Mill. Kr. — ere blevne anbragte, betvivler jeg

ikke, at det nok vilde kunne lade sig gjøre paa én Gang at udstede et Beløb af ca. 10 Mill. Kr. i Hypotheksobligationer i det her omhandlede Øjemed, især da det tør antages, at Privilegiehaverne her ligesom i Sverige vilde være tilbøjelige til at modtage en Del af deres Tilgodehavende umiddelbart i Obligationer; men det kan dog ikke nægtes, at et saa stort Udbud paa én Gang let vilde trykke Kursen, medens det netop er af Vigtighed, at de kunne afsættes til pari-Kurs, da der jo ellers maa udstedes et Beløb, som overstiger Indløsningssummen, ligesom det kun er under denne Forudsætning, at Privilegiehaverne kunne ventes at ville modtage en Del af Obligationerne istedenfor kontant Betaling. Paa dette Punkt kunde derfor vistnok Statskassen, i Betragtning af den Interesse, den hele Reforms Gjennemførelse maa præsumeres at have for Samfundet, da der ellers ikke vilde være Grund til at fremme den, træde hjælpende til i to Retninger. For det Første kunde den med lige saa god Føje som overfor Husmandskreditforeningerne og utvivlsomt uden Spor af Risiko indrømme en Rentegaranti for Obligationerne: da det staar i dens Magt at bestemme, at de fremtidige Besiddere fortabe deres rent personlige Privilegium, saafremt de ikke i rette Tid erlægge det pligtige Bidrag til Amortisationsfonden, og da de paagjældende Apothekers reelle Evne til at udrede dette tør anses for utvivlsom, som det strax vil blive paavist, er der næppe nogensomhelst Fare for, at Garantien nogensinde skulde blive virksom. Men dernæst kunde der maaske ogsaa være Anledning for Staten til at lette Indløsningens Gjennemførelse paa én Gang ved at overtage en vis

Del af Obligationerne t. Ex. $\frac{1}{4}$, hvad den med Lethed vilde kunne gjøre, da det kun vilde omtrent svare til den aarlige Forøgelse, Kassebeholdningen i de senere Aar plejer at modtage. Antages det da, at Privilegiehaverne, ligesom det skete i Sverig, vilde selv modtage en Fjerdedel af Obligationerne, vilde det ganske sikkert næppe falde vanskeligt at faa et eller flere Bankinstituter til at overtage den resterende Halvdel af Beløbet. For at dette kunde ske til pari-Kurs, maatte Obligationerne vel bære $4\frac{1}{2}$ pCt. Rente; at de med denne Rente og Statens Garanti vilde opnaa pari-Kurs, er der — forudsat at Emissionen ikke kom til at foregaa paa et særlig uheldigt Tidspunkt — næppe Grund til at betvivle, naar man henser til de nuværende Kurser paa tilsvarende Papirer. (Idag den 5. Jan. 1884 noteres de af Staten garanterede 1 pCt. Husmandskreditforenings-Obligationer til $96\frac{1}{2}$ à 97 , den ugaranterede 4de Serie af de $4\frac{1}{2}$ pCt. Rente bærende vest- og sønderjydske Kreditforenings-Obligationer til $99\frac{3}{4}$ à 100).

Der kan dernæst spørges, om de, der overtage Apothekerne efter Indløsningen — det være sig nu de tidligere Indehavere af Privilegiet, der fortsætte Bedriften, eller Andre — ville være i Stand til at bære de af Indløsningen følgende Byrder uden at trykkes for stærkt deraf. Herom nærer jeg ingen Tvivl; thi i Virkeligheden ville disse Byrder ikke blive væsenlig højere end de, der nu komme til at paahvile Kjøberne af Apotheker med reelt Privilegium. Forskjellen vil, naar Obligationerne kunne udstedes som $4\frac{1}{2}$ pCt. Rente bærende og Amortisation og Administration kræver 1 pCt. aarlig af det oprindelige Beløb, næppe blive mere

end omtr. $\frac{1}{2}$ pCt. af den Del af Kjøbesummen, der repræsenterer Privilegiet, da denne vel maa siges at udgjøre den sidste Del af Kjøbesummen, for hvilken der næppe kan regnes mindre end 5 pCt. Rente. At Omsætningen skulde kunne bære denne halve — eller om det endog var en hel — pro Cent af Privilegiets Værdi, vil der ordenligvis ingen Tvivl kunne være om, — saa meget mindre, som jo Oprettelsen af et nyt Apothek, der gjør Skaar i den tidligere Afsætningskreds, vil medføre, at en forholdsmæssig Del af Byrden overføres paa dette. Privilegiets Forrentning og Amortisation kommer saaledes stadig til at hvile paa den samme Omsætningskreds, hvor mange Apotheker, der saa oprettes. Men ogsaa paa dette Punkt forekommer det mig dog, at Staten kunde skaffe dem, der overtage de indløste Apotheker, en yderligere Lettelse ved at paalægge ogsaa dem, der fremtidig overtage de alt oprettede Apotheker med personligt Privilegium, en passende Afgift til Amortisationsfonden. Det Spørgsmaal paatrænger sig nemlig ogsaa uden denne Sammenhæng, om der ikke foreløbig vil være Grund til at kræve en Afgift af de efter 1843 oprettede Apotheker, naar den ved dem dannede Næring med den hele Kundekreds gaar over til en ny Besidder. Det gjælder jo overalt i Detailhandelen, at et ældre Firma med en god Kundekreds har en vis Værdi, som ligefrem betales ved Overdragelse til en ny Besidder, uagtet denne jo aldeles ikke har noget Brev paa, at Kunderne ville blive ved den solgte Forretning; det maa da saa meget mere gjælde om en monopoliseret Næring, som Apothekernæring altid bliver for et vist Distrikt. Den tidligere Indehaver af Bedriften er her

imidlertid uberettiget til at afkræve Eftermanden nogen Betaling for den Afsætningskreds, som den nye Apotheker uden videre kan paaregne at tage i Arv efter ham; det synes da ret naturligt, at Staten, som uddeler Privilegierne, tager en rimelig Betaling for den sikre Omsætning, som den saaledes giver Tilladelse til uden videre at overtage. Det vil sikkert erkjendes, at der er en ikke saa lille Forskjel paa at erholde Privilegium til at oprette et Apothek, hvor den hele Omsætning først skal skabes, og paa at erholde Privilegium paa at overtage et alt oprettet Apothek — eller den hidtil til dette knyttede Apothekerbedrift — med en sikker og god Afsætning. Til helt at forære Vedkommende denne Værdi er der næppe tilstrækkelig Grund. Erkjendes dette, vil det da vistnok findes ret rimeligt, om de, der fremtidig overtage alt oprettede Apotheker med personligt Privilegium lige saa vel som de, der overtage Apotheker med indløst reelt Privilegium, yde deres Bidrag til en Indløsning, der har havt til Øjemed at tilvejebringe en hensigtsmæssig Ordning af Apothekerforholdene i deres Helhed, thi de ere i Virkeligheden ens stillede overfor disse Bestræbelser. Sker dette, vil det ganske sikkert være muligt at foretage Indløsningen saaledes, at der aldeles ikke paalægges dem, der overtage de indløste Privilegier, en større Byrde, end der vilde komme til at paahvile dem, saafremt de havde erhvervet Apotheket med samt det reelle Privilegium ved Kjøb, og den hele Forandring vil da kunne foregaa paa en for alle Parter saa lempelig Maade, at den næppe vil kunne fremkalde Betænkelighed.

Da jeg antager, at det har været Deres Ønske, idet De æskede min Mening om de her berørte Spørgsmaal, at denne maatte komme offentlig frem, skal jeg imødekomme dette præsumerede Ønske ved at offentliggjøre nærværende Brev i dets Helhed i Nationaløkonomisk Tidsskrift.

Deres osv.
